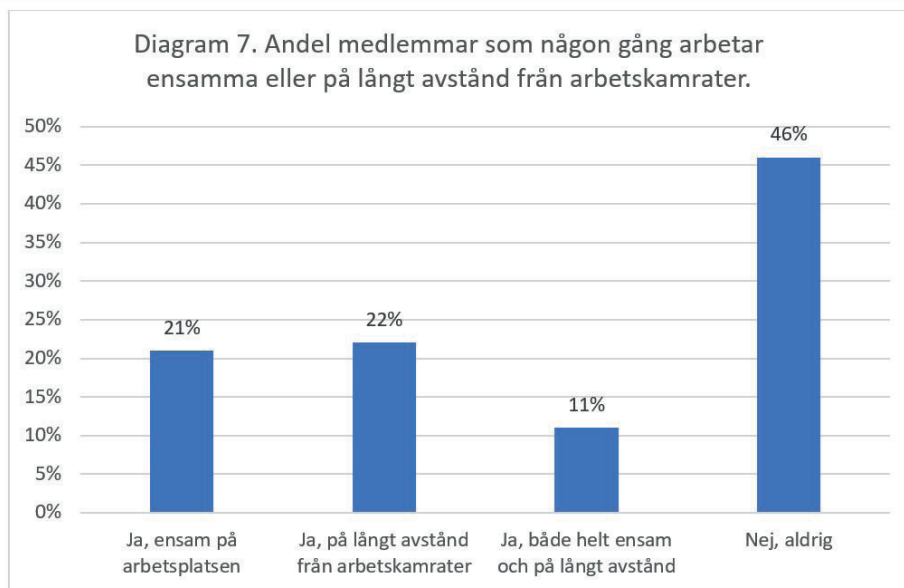

Kortversion av rapport: Ensam på jobbet Utbredning och konsekvenser av ensamarbete i handeln

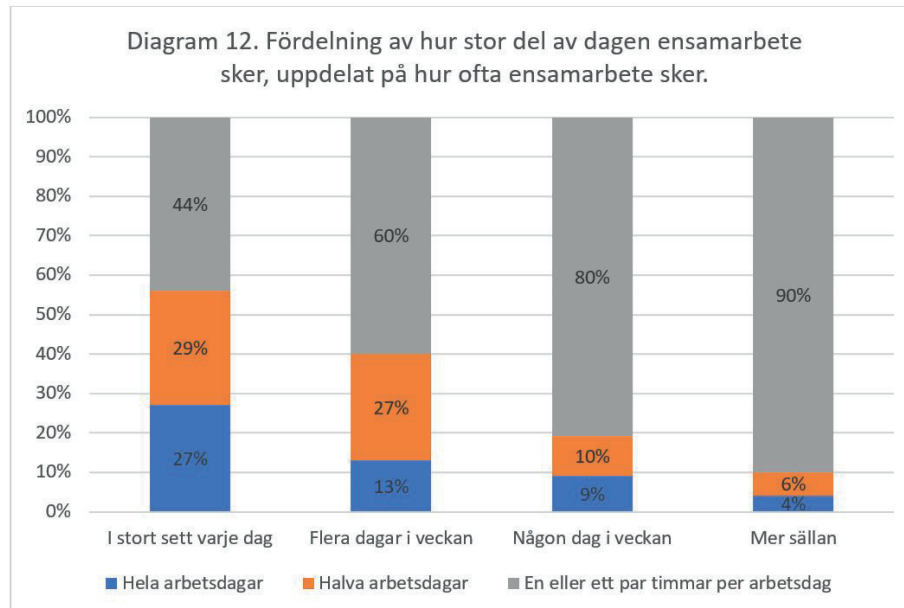
Ensamarbete och arbete på långt avstånd från arbetskamrater är vanligt i handeln. En enkätundersökning till butiksanställda visar att drygt hälften, 54 procent, någon gång arbetar helt ensamma eller så långt från sina arbetskamrater att de inte kan höra varandra om de ropar.

Rapporten *Ensam på jobbet, Utbredning och konsekvenser av ensamarbete i handeln*, är den första fördjupade studien av ensamarbete i handeln. Rapporten utgår från en enkätundersökning till butiksanställda medlemmar med drygt 1.800 svarande. Undersökningen kompletterades bland annat med en enkät till samtliga Handels ombudsmän och en genomgång av protokollen från alla förhandlingar om ensamarbete de senaste två åren.

Enkäten till de butiksanställda visar att ensamarbetet är mer utbrett bland kvinnor än bland män och mer utbrett bland yngre än bland äldre. 85 procent av dem som har erfarenhet av ensamarbete arbetar regelbundet ensamma varje vecka.

Ju oftare ensamarbete förekommer, desto vanligare är det att den ensamma tiden är lång. De som ofta jobbar ensamma gör det för det mesta hela eller halva dagar. De som jobbar ensamma bara ibland gör det för det mesta bara en eller ett par timmar per arbetsdag.

Stress och inga pauser ger sämre arbetsmiljö

Ensamarbetet innebär flera problem som påverkar arbetsmiljön negativt. Det största problemet är att inte kunna ta korta pauser, till exempel för att gå på toaletten. 62 procent av dem som arbetar mycket ensamma instämmer i det. Stress på grund av för hög arbetsbelastning är också vanligt, vilket 54 procent av dem som arbetar mycket ensamma instämmer i. Oro för att inte kunna få hjälp om man skadar sig och att inte ha någon att fråga om hjälp i besvärliga situationer är också påstående som många av de som arbetar mycket ensamma instämmer i.

Kvinnor är generellt sett mer oroliga för riskerna med ensamarbete än män.

Oro för rån, hot och våld och för trakasserier kommer längre ner på skalan av problem. Men när de gäller dessa problem är skillnaden störst mellan män och kvinnor. 31 procent av kvinnor med erfarenhet av ensamarbete känner oro för rån, hot och våld jämfört med 16 procent av männen. 26 procent av kvinnorna känner oro för trakasserier jämfört med 16 procent av männen.

När det gäller vilka arbetsmiljörelaterade problem som lett till att Handels ombudsmän ingripit är risken för rån, hot och våld vanligast förekommande. Mycket vanligt är också samtal och förhandlingar som handlar om att ta korta pauser, till exempel för toalettbesök.

Anställda skapar egna sätt att hantera rädsla

I frisvaren till medlemsenkäten framträder en annan slags problem tydligt: stressen att ständigt behöva se sig om över axeln och att överblicka butiken för att avgöra om det finns hot och oron över att hantera kassan vid eventuella hotfulla situationer. Att ha ständig hotberedskap är en slags stress som forskare anser är skadlig på sikt, eftersom den inte följs av mer avslappnade situationer.

Flera medlemmar berättar i enkäten om sina egna sätt att bemästra rädsla och att hantera stress när de jobbar ensamma. Det kan handla om att ha något till hands som kan fungera som ”vapen” om det skulle uppstå en besvärlig situation, att säga saker som får det att låta som om det finns folk i närheten fast det inte gör det eller att låta vänner möta upp utanför butiken vid stängning

Fler människor hellre än larm och kameror

I medlemsenkäten fick de tillfrågade ange vad som skulle göra att de känner mindre oro när de arbetar ensamma. De åtgärder som flest instämmer i handlar om:

- fler eller mer tillgängliga väktare
- större möjlighet att få stöd om något händer
- instruktioner om att inte utföra vissa arbetsuppgifter ensam och bättre kunskap och rutiner.

Förhandlingar som handlar om ensamarbete resulterar dock sällan i såna åtgärder, visar rapporten. Istället leder förhandlingar snarare till bättre larm och övervakningskameror. Det är åtgärder som kommer långt ner på listan över vad anställda vill ha för att känna sig trygga i ensamarbetet. Men larm och övervakningskameror är sannolikt lättare och billigare att ordna än att öka bemanningen.

Undersökningen visar också att få medlemmar har fått någon form av utbildning eller information kring vad som gäller vid ensamarbete. Nära 70 procent har inte fått någon information alls och mellan 13 och 16 procent vet inte om de har fått det.

Förhandlingar spelar roll

Rapporten visar att fackliga förhandlingar om ensamarbete ändå spelar roll. Nära en femtedel av ombudsmännen säger att de varit med om att förslag om ensamarbete dragits tillbaka eller att dubbelbemanning har införts, som ett resultat av förhandlingar mellan fack och arbetsgivare.

De som deltagit i undersökningen, såväl medlemmar som ombudsmän, verkar eniga om att ensamarbete införs regelmässigt utan eftertanke. Det har blivit det gängse sättet att kunna öka butiken öppettider utan att samtidigt öka bemanningen.

Dags att uppdatera föreskrift om ensamarbete?

I rapporten dras slutsatsen att det kan finnas anledning att uppdatera Arbetsmiljöverkets föreskrift om ensamarbete, AFS 1982:3. Utgångspunkten skulle då kunna var det krav som LO tidigare framfört: ensamarbete ska i princip undvikas, men kan tillåtas om tillräckligt goda förutsättningar råder. Idag är utgångspunkten den motsatta: ensamarbete tillåts i princip, men kan förbjudas i särskilda fall.

